

Петар ШКРБИНА

"Interesi te se posilni od moralot"

Од новоизбраниот демократски претседател на САД, Барак Обама, се бара битна промена на сегашната американска надворешна политика. Барањето е упатено од американската јавност, како и од повеќето водечки светски политичари. Се поставува прашањето дали навистина е можна таква промена, земајќи ја предвид досегашната констелација на создавање и спроведување на американската надворешна политика, особено онаа воено интервенистичка.

Неспорен е фактот дека од доаѓањето на власт на Буш постариот во 1988 г. настапи епоха на воен интервенционизам на САД и почнување студена војна, пред сè, против Русија, процес во кој не беа исклучени Кина и Индија. Од 1988 г. до денес во САД се менуваа владите на републиканците и на демократите, со подолго владеење на републиканците, но надворешната политика не се менуваше, туку ескалираше во воен интервенционизам. Една година по доаѓањето на власт на Буш постариот беше извршен воен напад врз Панама, декември 1989 г., под изговор дека тоа е направено за да се фати Мануел Нориега, наводен трговец со дрога. Истата година Владата на Буш му ги откажа сите кредити на Ирак, што

претставува дел од подготовката за фаќање во стапица на ирачкиот претседател Садам Хусеин. На барање на Вашингтон Кувајтскиот емират почна да врши економски притисок врз Ирак, со тоа што пазарот го снабди со евтина нафта, кршејќи го договорот со земјите на ОПЕК. На ист начин се приклучи и Саудиска Арабија. Кувајт успеа да ја намали цената на нафтата од 19 на 13 долари по барел. Да напоменеме дека претходно Кувајт му одобри на Ирак кредит од 6,3 милијарди долари за време на Ирачко-иранската војна од 1980 до 1986 г. Со намалувањето на цената на нафтата, предизвикано од кувајтска страна, Ирак беше доведен во безизлезна финансиска ситуација. Во тоа време Советскиот Сојуз беше преокупиран со своите сериозни внатрешни проблеми. На состанокот на Арапското собрание за сора-

и вонреден момент. Оваа криза во Персискиот Залив, колку и да е сериозна, исто така, ни дава ретка прилика да појдеме кон еден период на историска соработка. Денес, еден нов светски поредок се бори за своето раѓање. Тој свет е сосема различен од оној кој денес го познаваме".

Се создаде нов светски поредок или неолиберализам, но според вкусот на американските бизнис и политички кругови. Денес сме свесни за тој катастрофален нов светски поредок. Во тој период Ирак требаше да биде ставен под контрола, бидејќи претставуваше четврта земја во светот според резервите и производството на нафта. На 16.1.1991 г., со војска од половина милион, во познатата "Пустинска олуја", Ирак беше нападнат. Кувајт беше ослободен, но "Пустинска олуја" немаше цел да го урне

"Од овие немирни времиња може да се појави еден нов светски поредок, под ОН кој делува врз основа на неговите создатели. Се наоѓаме во еден единствен и вонреден момент. Оваа криза во Персискиот Залив, колку и да е сериозна, исто така, ни дава ретка прилика да појдеме кон еден период на историска соработка. Денес, еден нов светски поредок се бори за своето раѓање. Тој свет е сосема различен од оној кој денес го познаваме".

американскиот претседател Буш постариот

АМЕРИКАНСКИО

ботка, одржан во Јордан, Ирак не успеа да ги спречи Кувајт и Саудиска Арабија во намерата да ја намалат цената на нафтата. Ирак се одлучи за воена акција против Кувајт, бидејќи американската амбасадорка го изнела ставот на Вашингтон дека нема да се мешаат во судирот меѓу Ирак и Кувајт. Ирак ја проголта јадицата, а нападот врз Кувајт го отвори процесот на воен интервенционизам на Блискиот Исток. Западните банки ги замрзнаа сите кувајтски финансиски средства. Се проценува дека се работело за 150 милијарди долари. Покрај отворањето на добро планираниот пат кон воена интервенција против Ирак, постигната е и финансиската цел на Западот за замрзнување на овие пари. Американската Влада, поддржана од британската Влада, на чело со Маргарет Тачер, донесе одлука за испраќање на 500.000 војници во регионот на Средниот Исток, како наводна одбрана на Саудиска Арабија. Паралелно со воените активности се отвори процесот под име "Нов светски поредок" или популарно наречен глобализациски процес.

На 11.9.1990 г. (символичен датум со нападот на кулите близначки во 2001 г.) претседателот Буш постариот ја даде следнава изјава пред американскиот Конгрес:

"Од овие немирни времиња може да се појави еден нов светски поредок, под ОН кој делува врз основа на неговите создатели. Се наоѓаме во еден единствен

режимот на Садам Хусеин, бидејќи тогашната геополитичка ситуација во регионот не овозможуваше да се обезбеди безбедносна контрола и стабилност на останатите подрачја на Блискиот и на Средниот Исток. Потоа следуваа 12-годишно исцрпување на Ирак преку ембарга, преку познатите проекти на ОН "нафта за храна", контрола на воздушниот простор и други мерки. Паралелно со тоа се спроведуваа посебни подготовки за негово конечно уривање на државниот интегритет.

Од 1990 г. почнаа дезинтеграционите процеси на Балканот со распаѓањето на поранешна СФРЈ. Во процесот на ова распаѓање директно беа вклучени САД, Германија, Франција и Ватикан. Џејмс Бекер, министер за надворешни работи на САД, дојде во Белград и ѝ даде поддршка на фракцијата на Милошевиќ, "Голема Србија", што доведе до почеток на војната во поранешна СФРЈ. Војната на Балканот излезе од контрола и во 1993 г. САД директно се вклучија во неа со воздушните напади на одбрани цели. Со одобрение на САД, во војната се вклучија и дел од арапските и исламските земји, особено Саудиска Арабија и Иран. Завршувањето на војната, но не и решавањето на прашањата за стабилноста на Балканот се одвиваа под директно водство на САД и потпишување на Дејтонскиот договор во 1995 г. Вооружените судири на Балканот не

престануваа, од 1996 г. се создаваа правоените структури на УЧК на Косово, кои стапуваа во директни вооружени конфликти со безбедносните тогашни сили на СРЈ. Бидејќи не можеше да се постигне политичко решение на овој проблем, на 24.3.1999 г., под објаснување за спречување на хуманитарна катастрофа (за заштита на Албанците на Косово), почна воздушната операција "Сојузничка сила" со нападот врз СРЈ. Операцијата траеше 79 дена, а на 9.6.1999 г. беше потпишан Кумановскиот договор за повлекување на воените и безбедносните сили на СРЈ од Косово и влегување на силите на КФОР на Косово. Денес е позната крајната цел на севкупната операција. Следувахе осамостојување на Црна Гора, а во 2008 г. Косово стана самостојна држава. Основните принципи на новиот светски поредок или глобализацискиот процес максимално се применуваат, а тоа значи разбивање на државите на помали субјекти, кои можат да се стават под целосна контрола на водечките сили во светот.

Се случи 11.9.2001 г. (датум за прогласување на новиот светски поредок) и до денес тој настан остана контроверзен од аспект на организацијата на терористичкиот напад. Сите се согласуваат со констатацијата дека една ваква операција не би можело да се изврши без внатрешна поддршка, па и до денес е

нејасно што се мисли под поимот внатрешна поддршка. По 11.9.2001 г. во САД се создаде т.н. антитерористичка коалиција и борба против тероризмот. Водечките држави во светот, на чело со САД, прокламираат борба против тероризмот надвор од територијата на домицилните држави под мотото "Било каде во светот каде територијата и суверенитетот на некоја држава не се значајни". На сцена стапува одлуката за можна употреба на нуклеарно оружје во борбата против тероризмот. Следните настани по нападот на Авганистан и на Ирак се означени под поимот "војна против тероризмот", како четврта светска војна. Нападот врз Авганистан пред светот се оправдува како чин за уривање на талибанскиот режим, кој е продолжена рака на Ал каида, означена како двигател на тероризмот во светот, особено против САД. Во времето од 2001 г. до нападот врз Ирак беше организирана светска кампања за докажување дека Ирак може да изврши напад врз западните земји, бидејќи располага со биолошко и нуклеарно оружје. Времето по нападот на Ирак покажа дека кампањата за поседување средства за лансирање на биолошко и нуклеарно оружје била добро смислена кампања за создавање клима и оправдување за воениот напад врз Ирак. Резиме на горенаведените аргументи е дека од

1989 г. до денес САД и дел од коалиционите партнери извршиле пет воено-интервенистички војни, исклучувајќи ги Сомалија и Индонезија. Битно е да се констатира дека сите наведени интервенистички војни се извршени без добиено одобрение од Советот за безбедност при ОН.

Паралелно со активностите за воените напади врз определени држави, по нив беа одржани два значајни собира каде се промовираше новата американска стратегија. Двата собира се одржани во Минхен во 2002 и во 2007 г. Напомнуваме дека уште во 1999 г. на 50-годишнината на НАТО, стапи во сила новиот Стратегиски концепт на Алијансата, Националната стратегија за безбедност за новиот век, а во 2000 г. и Националната воена стратегија на САД. Сите наведени документи се претставени како доктринарни документи и ги озваничуваат дотогашните постапки на воената сила на САД и предвидуваат нејзина поширока употреба во светот. Во горенаведениот контекст значајно е одржувањето на Меѓународната конференција за безбедност, одржана во Минхен во 2002 г. На неа американските претставници, заменик-министерот за одбрана, Пол Волфовиц, и советникот на Буш, Ричард Перл, прв пат јавно изјавија дека за САД НАТО веќе не е витално важна организација и дека тие

Т ВОЕН ИНТЕРВЕНИЗМ

сами ќе ги решаваат сите проблеми во светот. Битно е дека е изнесена констатацијата дека САД никогаш досега не биле поподготвени да делуваат самостојно и дека веќе не се заинтересирани за создавање општи коалиции, туку се потребни нови сојузничтва. Особено е истакнато дека европските земји наместо да го зголемуваат воениот буџет тие го намалуваат и во воено-технолошка смисла заостануваат зад САД за околу педесет години. По оваа Конференција Пентагон ја дефинира службената воена стратегија како доктрина на "доминација под полн спектар", а одбраната од балистичките ракети беше еден од најзначајните ставови. "Доминацијата под полн спектар" ги подразбира: севкупната земја, Вселената, военото делување од земјата, од Вселената, од меѓународните води, од воздушниот простор и сајберспејсот. Конференцијата во Минхен во 2007 г. беше тематски поврзана за т.н. Нова студена војна и ќе биде тема за следна анализа. Доколку воено-интервенистичката политика се спроведува дваесет години од една држава се поставува прашањето на кој начин и во кој временски период може да дојде до нејзина промена. Оптимизмот на новиот американски претседател Обама со неговата најјава за промена на надворешната политика на САД речиси е невозможен во кус временски период, туку може да се пролонгира со години.